

משה במלון

1. שמות פרק ד

יח וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יִתְרַ חַתְּנוֹ, וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֵכֶה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל-אֲחֵי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם, וְאֶרְאֶה, הַעוֹדֵם חַיִּים; וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, לָךְ לְשָׁלוֹם. יֵט וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר, לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם: כִּי-מָתוּ, כָּל-הָאֲנָשִׁים, הַמְּבַקְשִׁים, אֶת-נַפְשְׁךָ. כִּי וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו, וַיִּרְכַּבְּם עַל-הַחֲמֹר, וַיָּשָׁב, אֶרְצָה מִצְרַיִם; וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-מִטֵּה הָאֱלֹהִים, בְּיָדוֹ. כֹּא וַיֹּאמֶר ה', אֶל-מֹשֶׁה, בְּלִכְתָּךְ לָשׁוּב מִצְרַיִם, רְאֵה כָּל-הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲהוּ; וְאֲנִי אֲחַזֵּק אֶת-לְבָבוֹ, וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם. כִּב וַאֲמַרְתָּ, אֶל-פְּרַעֲהוּ: כֹּה אָמַר ה', בְּנִי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל. כִּג וַאֲמַר אֵלָיו, שְׁלַח אֶת-בְּנֵי וַיַּעֲבֹדְנִי, וְתִמְאֵן, לְשַׁלְּחוֹ--הֲנֵה אֲנֹכִי הָרֹג, אֶת-בְּנֵי בְכָרְךָ. כִּד וַיְהִי בְדַרְדָּר, בְּמִלּוֹן; וַיִּפְגְּשׁוּהוּ ה', וַיִּבְקַשׁ הַמִּיתוֹ. כֵּה וַתִּקַּח צַפְרָה צֹר, וַתִּכְרַת אֶת-עַרְלַת בְּנֵהּ, וַתִּגַּע, לְרַגְלָיו; וַתֹּאמֶר, כִּי חֲתַן-דָּמִים אַתָּה לִי. כו וַיִּרְף, מִמֶּנּוּ; אֲזַ, אָמְרָה, חֲתַן דָּמִים, לְמוֹלַת. כז וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַהֲרֹן, לֵךְ לְקַרְאֵת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה; וַיֵּלֶךְ, וַיִּפְגְּשׁוּהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים--וַיִּשְׁק-לוֹ. כח וַיִּגַּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, אֶת כָּל-דִּבְרֵי ה' אֲשֶׁר שָׁלַח, וְאֵת כָּל-הָאֵתָת, אֲשֶׁר צִוְּהוּ. כט וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה, וְאַהֲרֹן; וַיֵּאֲסֹפוּ, אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. ל וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן--אֶת כָּל-הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה; וַיַּעַשׂ הָאֵתָת, לְעֵינֵי הָעָם. לא וַיֵּאֲמֹ, הָעָם; וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד ה' אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִי רָאָה אֶת-עֵינָם, וַיִּקְדּוּ, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ.

2. ספר היובלים - פרק מח 48 - Book of Jubilees Ch.

: And You didst return into Egypt in the second week in the second year in the fiftieth jubilee. : And You thyself know what He spoke unto you on Mount Sinai, and what prince Mastêmâ [a wicked angel] desired to do with you when You were returning into Egypt on the way when You did meet him at the lodging-place. : Did he not with all his power seek to slay thee and deliver the Egyptians out of thy hand when he saw that You were sent to execute judgment and vengeance on the Egyptians? : And I delivered you out of his hand, and You did perform the signs and wonders which You were sent to perform in Egypt against Pharaoh, and against all his house, and against his servants and his people.

3. תרגום אונקלוס שם

וַהֲנֵה בְּאֶרְצָהּ בְּבֵית מִכְתָּא וַעֲרַע בֵּהּ מִלְּאַכָּא דִּינִי וּבַעַז לְמַקְטֹל:

He [Moshe] was along the way, in the inn, [an Angel of] Adonoy confronted him, and wanted to kill him.

וַיִּסְיַב צְפוּרָה טַנְרָא וַיְגַזֵּר יָת עַרְלַת בְּרֵהּ וּקְרִיבַת לְקַדְמוּהִי וַאֲמַרְתָּ אֲרִי כַדְמָא דְמַהֲלֵתָא הַדְּיוֹאֲתִיָּהּ חַתְּנָא לְנָא Tzipporah took a flint-stone and cut off her son's foreskin, and threw it at his feet [brought it before him], saying, "You are a bridegroom of blood to me [With this blood of circumcision, a husband is given to us]." וַיִּנָּח מִנֶּה בְּכֹן אָמְרָת אֵלָיו לְמָא דְמַהֲלֵתָא הַדְּיוֹ אַתְּסִיב חַתְּנָא קְטוּל, מֹשֶׁה. Then she said, [You are] a bridegroom of blood [to me] because of the circumcision [Were it not for this blood of circumcision, my husband would have deserved to be killed]."

4. מכילתא דרבי ישמעאל-פרשת יתרו פרק יח:ג

ואת שני בניה וגו' נכריה, ר' יהושע אומר, ארץ נכריה היתה לו ודאי. ר' אלעזר המודעי אומר, בארץ נכריה [נכר יה]. אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו, תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחלה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו. אמר לו השבע לי, וישבע לו, שני' (שם ב) ויואל משה. אין אלה אלא לשון שבועה שני' (שמו"א יד) ויואל שאל את העם לאמר, וכתוב (מל"ב ה כג) ויאמר נעמן הוואל וקח ככרים. לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה, מיד ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה וגו' וירף וגו'. ר' אלעזר בן עזריה אומר, מאוסה ערלה שנתגנו בה רשעים, שני' (ירמיה ט) כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב. ר' ישמעאל אומר, גדולה מילה ששלש עשרה בריתות נכרתו עליה. ר' יוסי הגלילי אומר,

גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה שחייבין עליה כרת. ר' יהושע בן קרחא אומר, גדולה מילה שלא נתלה למשה עליה מלא שעה. ר' נחמיה אומר, גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר, גדולה מילה שכל זכותיו של משה לא עמדו לו בשעת דחקו, כשאמר לו המקום לך הוצא את עמי בני ישראל ממצרים, ועל שנתעצל במילה שעה אחת, בקש המלאך להרגו, שנ' ויהי בדרך במלון. ר' יוסי אומר, חס ושלום לאותו צדיק שנתעצל במילה שעה אחת, אלא אמר, ימול ויצא הרי סכנת נפשות, ישהה וימול, המקום אמר לו לך והוציא את עמי ישראל ממצרים; אלא על שנתרשל בלינה קודם המילה, לכך בקש המקום להרגו, שנ' ויהי בדרך במלון וגו'. ר' שמעון בן גמליאל אומר, לא בקש המלאך להרוג את משה אלא לתינוק, שנאמר כי חתן דמים אתה לי, אמרת צא וראה מי קרוי חתן, תינוק או משה, הרי אומר תינוק.

18:3) "and her two sons ... in a foreign land": R. Yehoshua says "foreign": as stated (i.e., literally). R. Elazar Homadai says: in a land of foreign (gods, i.e., idolatry). Moses said: Since the whole world serves idolatry, I will serve Him who spoke and brought the (whole) world into being. For when Moses said to Yithro, Give me your daughter Tziporah as a wife, Yithro answered, If you do what I ask of you, I will give her to you as a wife. Moses: What do you ask? Yithro: Your first son must serve idolatry. Thenceforward, they may serve (G d) in heaven. Moses accepted. Yithro: Swear. And he swore, as it is written (Exodus 2:21) "Vayoel Moses, etc.", this being an expression for swearing, as in (I Samuel 14:24) "Vayoel Saul the people" (in context: "And Saul beswore the people.") And it is written (II Kings 5:3) "Hoel (in context: "Swear") and take two talents, etc." Therefore, the angel came forward to kill Moses (viz. Exodus 4:24), whereupon (Ibid. 25) "Tziporah took a flint and cut off the foreskin of her son ... (26) "And he (the angel) let go of him." R. Elazar b. Azaryah says: Repulsive is the foreskin, by which the wicked are demeaned, viz. (Jeremiah 9:25) "for all the nations are uncircumcised, and all the house of Israel is uncircumcised of heart." R. Yishmael says: Great is circumcision over which thirteen covenants was made. R. Yossi Haglili says: Great is circumcision, which overrides the Sabbath, which is liable to kareth (cutting-off). R. Yehoshua b. Karcha says: Great is circumcision, laxity in which did not permit all of Moses' merits to protect him for even a short time. R. Nechemiah says: Great is circumcision, which overrides (non-cutting of) plague-spots (viz. Devarim 24:8). Rebbi says: Great is circumcision, all of Moses' merits not standing for him in his duress. When the L rd told him "Take out My people, the children of Israel from the land of Egypt," because he was lax for a short time in (the) circumcision (of his son), the angel sought to kill him, viz. (Exodus 4:24) "and he was on the way in the lodging, etc." R. Yossi says: G d forbid that tzaddikim should be lax in circumcision for even a short while, but Moses expounded: Shall he circumcise (his son) and journey (to Egypt) — that would involve a risk of life (for the child.) Shall he wait and circumcise — the L rd has said to him: "Go and take My people Israel out of Egypt." But (his lapse was that) he preoccupied himself with his lodging before circumcising, wherefore the L rd sought to kill him, viz.: "And he was on the way in the lodging, etc." R. Shimon b. Gamliel says: The angel did not seek to kill Moses, but the child, viz. (Ibid. 25) "for you are a groom of blood to me." Who is called a "groom" (in this context), the child or Moses? The child.

שד"ל על שמות ד:כב .5

הנה אנכי הורג את בנך בכורך: יקשה כי הנה זאת היא האחרונה שבמכות, ומשה לא הזכירה לפרעה אלא לבסוף, ולמה יזכירה לו כאן? ואשר אני אחזה לי כי הנה משה אמר ליתרו ואראה העודם חיים, מוכח מזה שלא הגיד לו דבר משליחות ה', רק אמר כי נכסף לראות בית אביו, א"כ בהוליכו עמו את אשתו ואת בניו שלא ידעו דבר מענין השליחות, אין ספק כי אשתו ובנו גדול כשיראו שילך לפני מלך מצרים לדבר לו לשלח את ישראל, יניאו את לבו ועכבוהו מעשות שליחותו, מיראתם שמא פרעה ימיתהו, וה' ידע זאת ורע בעיניו על שהוליך אשתו ובניו עמו, ובפרט כי משה כבר נפתה אחר עצת אשתו והיה שומע לעצתה יותר מן הראוי, כי אחר מילת בנו, אחר עבור שמונת ימים, שאם היה בתוך שמונת ימים ללידתו לא יתכן שיצא אשתו עמו לדרך, א"כ נראה ששמע בקולה למול אותו בן י"ג שנה כמשפט הישמעאלים והמדינים (וכמו שהעיר Deyling ולפניו גוסעציוס); על כן אמר לו ה' כדבר הזה, למען יבין כי גם הוא אם לא יעשה שליחותו באופן שיהיה סבה לעכוב יציאת ישראל ממצרים, גם הוא כך יהיה ענשו, שיהרוג ה' את בנו בכורו, וכן היה כי בהיותם במלון, והיה רע בעיני ה' כי הולך הוא עם אשתו ובניו, ויפגשהו ה' ויבקש המיתו.

אומר אני שהכוונה להמית את בנו בכורו, הנזכר למעלה שתי פעמים; ואז אמר משה לצפורה שאירע להם זה על שאחרו למול את בנם הקטון, ואז צפורה חשה ולא התמהמה ומלה את ערלה בנה, לא הבן החולה הנרמז בכנוי המיתו ובכנוי ויפגשהו, שהוא היה הבן הגדול שכבר נימו, אלא מלה את הקטון שלא הגיע לי"ג שנה ולא מלוהו, ותגע לרגליו של משה, ותאמר כנגד משה חתן דמים אתה לי, בַּעֲוֹנְךָ ולא בַּעֲוֹנֵי בְנֵי הַגְּדוֹל חוּלָה, ואתה סבת מיתתו, אולי חשבה כי טורח הדרך היה סבת חליו; וכשראתה כי מיד רפא החולי ממנו, אמרה חתן דמים למולות. ולהיות כי עדיין קרובים היו למדין חזרה צפורה עם בניה לבית אביה, ומשה הלך לבדו, וזה היה רצון האל, כדי שלא יהיה למשה מעבב לעשות שלחותו.

6. רבי דוד צבי הופמן על שמות פרק ד: כא

ראה – מסתבר שבמלה זו כלולה הדרישה אל משה להתבונן – בדרכו מצרימה – בדברים העתידיים להתרחש ולהפיק מהם את הלקחים הראויים, לקחים שאותם ימסור בהזדמנות נאותה לעמו. התבוננות זו היתה צריכה להביא את משה לידי המחשבה, שמעל לכל אין לו להתחשב בשום דבר כאשר מדובר במילוי מצוות ה', שמעל לכל עליו להקדיש את בניו לעבודתו ית', דבר שלא עשהו לגבי בן אחד (אולי מתוך התחשבות במדינים או בחותנו), ועל כן – "ויהי בדרך במלון" וגו'.

7. שמות פרק יב

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: מִשְׁכּוֹ, וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם--וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ. כֹּב וְלִקְחֶתֶם אֲגֵדַת אֲזוּב, וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף, וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵי הַמְּזוּזוֹת, מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף; וְאַתֶּם, לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ--עַד-בֹּקֶר. כִּג וְעֵבֶר יְהוָה, לְנֹגֵף אֶת-מִצְרַיִם, וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּשְׁקוֹף, וְעַל שְׁתֵי הַמְּזוּזוֹת; וַפֶּסַח יְהוָה, עַל-הַפֶּתַח, וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחֵית, לְבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לְנֹגֵף. כד וְשַׁמְרֶתֶם, אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה, לְחֻק-לֵךְ וּלְבְרִיךְ, עַד-עוֹלָם. ..מג וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, זֹאת חֻקַּת הַפֶּסֶחַ: כָּל-בֶּן-נֶכֶד, לֹא-יֹאכַל בו. מד וְכָל-עֶבֶד אִישׁ, מִקְנֵת-כֶּסֶף--וּמִלְתָּה אֹתוֹ, אִזּ יֹאכַל בו. מה תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר, לֹא-יֹאכַל בו. מז בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל, לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה; וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ-בו. מח כָּל-עֶבֶד יִשְׂרָאֵל, יַעֲשֵׂה אֹתוֹ. מח וכי-יגור אֶתְךָ גֵר, וְעָשָׂה פֶסַח לֵה--הַמּוֹל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִזּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ, וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ; וְכָל-עֶרְל, לֹא-יֹאכַל בו. מט תּוֹרָה אַחַת, יְהִיָה לְאֶזְרַח, וְלָגֵר, וְלָגֵר בְּתוֹכְכֶם. נ וַיַּעֲשׂוּ, כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: